

Fra en verden til en annen

Taler

Finn Carling

Omstendigheter

Tale ved Den europeiske flyktningeorganisasjons kongress

- 1 Gjennom hele menneskehetens historie har både enkeltindivider og folkegrupper vært i en nær sagt stadig bevegelse, det vil si at de har flyttet - eller er blitt flyttet - fra en del av verden til en annen. Årsakene til dette har som kjent vært mange. Erobrere har flyttet grupper av mennesker med makt eller tatt dem
- 5 som slaver, eller folk har flyttet av egen fri vilje for å oppnå bedre eksistensmuligheter, eller fordi de har ønsket å unngå trelldom eller et politisk system som de har følt ville kunne føre til deres åndelige eller legemlige død.

- Som forfatter - det vil si som et menneske som har som yrke å stille med ord - er
- 10 det mulig at jeg kan bli en smule forført av om jeg så må si ordenes magi, og allikevel har jeg en sterk tro på at ord, hvis man analyserer dem ordentlig, kan fortelle mer om menneskets psykologi enn man vanligvis tenker seg. Jeg sa at mennesker alltid har vært i bevegelse, og med det mente jeg at de har vandret eller flyktet eller er blitt forflyttet. Men verbet å bevege har også andre
- 15 betydninger. Hvis jeg lukker øynene, kan jeg se for meg den hvite herren bevege hånden for å slå sin svarte slave, eller jeg ser jødernes raske bevegelser for å skjule seg for sine nazistiske forfølgere. Når jeg tenker på de millioner av afrikanere som ble fraktet over havet for å bli solgt på slavemarkedene i et fremmed kontinent, eller på de millioner av jøder som ble drept av tyskerne under Den
- 20 annen verdenskrig, blir jeg beveget, beveget av disse fryktelige tragediene, på samme måte som jeg for eksempel blir beveget av å lese Anne Franks dypt bevegende dagbok.

- Jeg har vist dere disse tilsynelatende forskjellige betydningene av verbet å bevege,
- 25 ikke som noen oppvisning i ord-jonglering, men fordi jeg ønsket å påpeke den meget nære og dype forbindelse mellom begrepene handling og følelse. Denne forbindelsen er så sterk at svært mange språk har ett ord som uttrykker både

følelse og handling, og etter mitt syn er det umulig å forstå, ikke bare
30 flyktningens situasjon, men også situasjonen til en hver kvinne og mann i det
minste i vår del av verden i dag uten å henlede oppmerksomheten meget nøye på
hva som skjer med disse to begrepene.

I en hver gruppe - enten det er en familie eller et stort samfunn - er
35 medlemmene av gruppen nødt til å undertrykke noen av sine følelser og
handlinger av hensyn til gruppen som helhet. Denne plikten til å tilpasse seg
gruppen ved å undertrykke handling og følelse burde være lik for alle dens
medlemmer, men både i familien så vel som i selv det mest moderne demokrati
har noen av medlemmene mer makt og derfor også mer anledning til å handle
40 og å føle - det vil si til å gi uttrykk for sine følelser - enn andre.

De alvorlige følgene av den form for undertrykkelse, av å bli fratatt muligheten
til å handle og til å vise følelser, er velkjent for de fleste av oss. Et barn som blir
fratatt denne muligheten ved å bli holdt i seng år etter år - noe som faktisk
45 hendte i Amerika for ikke så lenge siden - vil sannsynligvis aldri utvikle seg
følelsesmessig, og en fange i en spenntroye vil etter en tid vanligvis bli fra seg av
angst. Nøyaktig den samme emosjonelle umodenhet og den samme følelse av
isolasjon og angst, om enn ikke i samme grad, forårsakes av den «milde» form
for undertrykkelse av følelse og handling som kan oppstå i et moderne samfunn.

50

Det er min dype overbevisning at det vi snakker om som angsten i verden i dag,
ikke er noen frykt for noe bestemt, som for eksempel atombomben, men heller
er en ubestemt angst forårsaket av undertrykkelsen av og fratagelsen av vår
55 mulighet til å handle og til å vise følelser i den grad det ville ha vært rimelig.

Selv de mest undertrykte folkegrupper har allikevel klart å finne et slags utløp
for følelse og handling. Tenk bare på hva anledningen til religiøs virksomhet
hadde å si for slaven i Amerika. De amerikanske negrenes spesielle sanger,
60 negro spirituals, er sannsynligvis blant de vakreste og mest bevegende uttrykk vi
har for et slikt utløp for undertrykte følelser og handlinger. Fra tid til annen har
mennesker fått anledning til - eller kanskje oftere tilkjempet seg muligheten til -
å handle og å vise følelser innen spesielle rammer og har dannet grupper med
handling og følelse som bærende grunnlag. Det er dette vi kaller bevegelser.

65

Kjernen i en slik bevegelse - enten den er politisk eller religiøs - er, om jeg så må

si, dens «bevegende» evne. En bevegelse må ikke bare gi sine medlemmer en mulighet til å handle, til å kjempe for en bestemt sak, den må også vekke deres

70 følelser. Medlemmene må med andre ord bli beveget av bevegelsens idé.

Anledningen til å handle og kjempe - så vel som selve det å slutte seg til en bevegelse - blir uten tvil opplevd som en emosjonell lettelse, og jeg tror at mennesker stort sett blir mer beveget av den handlingen som finner sted innenfor bevegelsens ramme enn av dens politiske eller religiøse idégrunnlag.

75 Etter alt å dømme har forholdsvis få mennesker noen klar forestilling om hvorfor de slutter seg til en bevegelse, eller om de fulle konsekvenser av hva de i så fall gjør. Det er selve anledningen til å handle - og de følelsene de da kan få utløsning for i kampen - som virkelig betyr noe for dem.

80 Etter mitt syn er den mistenkelige mangel på bevegende religiøse og politiske bevegelser i vår del av verden i dag et viktig og skremmende symptom på den undertrykkelse av følelse og handling som jeg nevnte ovenfor, en undertrykkelse som ikke bare skyldes våre beskyttende og kontrollerende demokratiske velferdssamfunn, men også må kunne tilskrives den meget lammende

85 innvirkning den såkalt kalde krigen har på oss alle. Meget, meget få - om i det hele tatt noen - kvinner og menn har noen som helst følelse av innflytelse på det som hender i verden. Vi føler at det egentlig ikke spiller noen rolle om vi holder sengen eller står opp og slåss, så de fleste av oss foretrekker å holde sengen - eller polere bilen eller se på fjernsyn. Da den svenske tungvektsbokseren Ingemar

90 Johansson møtte Floyd Patterson i New York sommeren 1960 satt minst halve det svenske folk oppe hele natten for å få sett slutten på kampen. De lot til å bli mer beveget av disse to boksernes hurtige bevegelser og harde slag enn de var blitt av de talene Khrusjtsjov og Eisenhower holdt i Paris vel en måned tidligere.

95

Denne mangelen på handling og følelse, denne apatien, er sannsynligvis den mest alvorlige tragedien i vår del av verden i dag. Noen mennesker mener at denne tilstanden skyldes den overdrevne materialismen vi later til å lide av, men det er heller omvendt, nemlig at materialismen er forårsaket av mangelen på

100 handling og følelse. Vi oppfører oss svært likt barn som ikke blir elsket uten å skjønne hvorfor - ja, som ikke engang forstår at de ikke blir elsket og som griper etter lekene sine for å søke trøst.

Dette har vært ment som en skisse av hva jeg tror er en viktig side av den verden

105 som flyktningene kommer til her i Vesten, en verden preget av en ubestemmelig

angst, av apati og av en uvanlig høy grad av materialisme.

110 Forskjellen mellom det å flytte og det å bli forflyttet med makt er tilsynelatende
temmelig grei. Den som blir flyttet av en erobrer, slik så mange polakker og
russere ble forflyttet til andre landområder av tyskerne under siste verdenskrig,
er i en helt annen situasjon enn den som av egen fri vilje flykter over grensen til
et annet land. I det første tilfellet har man selv intet behov for å flytte, men i det
115 andre ønsker man å flykte, og selv om man da føler at man ikke har noe valg,
fordi man for eksempel ellers ville bli skutt eller satt i fengsel, er det en selv som
har tatt avgjørelsen. Ja, selv om flukten til og med er en uunngåelig følge av ens
virksomhet i for eksempel en undergrunnsbevegelse, og at man derfor slett ikke
ønsker å flykte, men blir tvunget til det av omstendighetene, var det ut fra ens
egen beslutning at man ble medlem av bevegelsen, og man har hele tiden vært
120 fullstendig klar over at det en gang ville kunne bli nødvendig å flykte.

Så vidt jeg forstår, er det en vanlig oppfatning at folk som har flyktet av egen fri
vilje står mye sterkere rent psykologisk enn mennesker som er blitt tvangsflyttet
av for eksempel en erobrer. Man antar at motiveringen for frivillig flukt også
125 gjør en bedre skikket til å tilpasse seg den nye situasjonen som flyktning, men
denne antagelsen må man ta med ganske mange klyper salt. For det første vil
Det forjettede land kunne vise seg å være helt anderledes enn hva man tenkte
seg, og for det annet vil nettopp en frivillig flukt kunne føre til dype psykiske
konflikter i forbindelse med det å rettferdiggjøre flukten.

130 Det å rettferdiggjøre en flukt er ikke alltid så lett. Selv mange av de nordmenn
som under okkupasjonen flyktet til Sverige eller til England hadde problemer i
denne forbindelse. Ville det ha vært mer bruk for dem i Norge? Kunne familiens
lidelser hjemme, lidelser på grunn av flukten, bli rettferdiggjort av den nytte
135 man klarte å gjøre for seg i Sverige eller i England? Under den mer eller mindre
kalde krigen vi har i dag - med for eksempel ingen mulighet til å slutte seg til
frigjøringsbevegelser - er problemene i forbindelse med en slik rettferdiggjøring
langt mer kompliserte enn de var for nordmennene under den tyske
okkupasjonen.

140 Da jeg i sin tid var Norsk Studentsambands ombudsmann for ungarske
flyktningestudenter, kunne jeg ikke annet enn å legge merke til den sterke
ambivalensen enkelte av disse unge menneskene viste overfor sitt hjemland. Det
var en ambivalens som jeg oppfattet som et meget naturlig symptom på en

psykisk konflikt i forbindelse med rettferdiggjørelsen av det at de hadde flyktet. De var for eksempel ofte bemerkelsesverdig likegyldige overfor det som hendte i Ungarn, og ikke sjelden latterliggjorde de en hver patriotisk virksomhet. En slik adferd kan naturligvis ha en meget enkel forklaring - unge mennesker har ofte
150 en tilbøyelighet til å latterliggjøre følelser - allikevel tror jeg at denne holdningen avslørte noe viktig, og jeg finner ingen grunn til å bebreide dem.

En av de vesentligste årsakene til dette problemet må være at de praktisk talt ikke hadde noen anledning til å gjøre en innsats for sine landsmenn og deres sak.
155 Deres situasjon var helt forskjellig fra den de norske flyktningene befant seg i under Den annen verdenskrig. Nordmennene kunne ikke bare rettferdiggjøre sin flukt ved for eksempel å slutte seg til de allierte styrkene i England, men de kunne også dra nytte av den psykologiske virkningen av en krigstilstand. Noe av det farlige og forførende ved en krig er jo at den tillater mennesker å føle og å
160 handle på en måte som vanligvis er ukjent i fredstid, det vil si etter enkle og brede baner rettet direkte mot fienden. Dette er, om jeg så må si, krigens «bevegende» egenskap.

Dersom vi følger den tankegangen jeg anvendte innledningsvis, kan man si at
165 disse ungarske studentene - for å bruke deres situasjon som et eksempel - var blitt fratatt muligheten til å handle, og at de derfor, mer eller mindre, ikke klarte å opprettholde den følelsesmessige forbindelsen med den saken de kunne ha kjempet for. Særlig med hensyn til så vidt unge mennesker kan man nok også se på problemet fra den motsatte synsvinkelen og si at deres emosjonelle
170 tilknytning til hjemlandet kan være så svakt fundert at den ikke gir den nødvendige motivering for å holde handlingsevnen og følelsene ved like i en flyktningetilværelse.

Mange av disse studentene gjorde det godt ved våre høyskoler og universiteter,
175 men det de gjorde hadde egentlig ikke noen betydning for andre enn dem selv. Hvis den fine innsatsen da skulle brukes som en rettferdiggjørelse av flukten fra Ungarn, ville de samtidig sikkert ha fått en opplevelse av å ha flyktet bare for å oppnå en bedre livssituasjon. I en slik situasjon ville man lett føle seg som en desertør, og for å unngå det ville det ha vært nær sagt nødvendig å bryte en hver
180 følelsesmessig kontakt med de menneskene man opplever at man har sviktet. Denne følelsen av å være en desertør kan naturligvis være fullstendig urimelig, og allikevel ville vi alle i en slik situasjon sannsynligvis fra tid til annen kunne overveldes av den.

Det å rettferdiggjøre sin flukt, det å overbevise seg selv om at man gjorde det eneste riktige ved å flykte, er ikke alltid så lett, og en form for rettferdiggjørelse vil kunne bestå i å overvurdere sin egen betydning. Med rene ord innebærer det at jeg, dersom jeg hadde vært flyktning, kunne ha sagt til meg selv: Jeg er et så
 190 betydningsfullt menneske at jeg hadde rett til å flykte og oppnå en bedre tilværelse, selv om mine medmennesker hjemme mener at jeg sviktet og efterlot dem i en vanskelig situasjon.

Dette er naturligvis bare en teori, og den kan være helt gal, men under arbeidet
 195 for flyktningestudentene mente jeg å legge merke til enkelte symptomer på en slik overvurdering. Fremfor alt overvurderte noen av dem i en bemerkelsesverdig høy grad sine evner som studenter, og de forsøkte å gå opp til eksamener med en sjokkerende mangel på kunnskaper. Student-statusen betydde åpenbart svært meget for de fleste av dem, noe som naturligvis kunne
 200 komme av at det å være student ble verdsatt høyt i deres hjemland. Mange gav også inntrykk av å ofre sitt utseende mer oppmerksomhet enn tilfellet den gangen var for norske studenter vedkommende.

Selvfølgelig kan alt dette også ha en meget enkel forklaring, og allikevel la jeg
 205 merke til dette fordi disse symptomene - hvis man da kan kalle det symptomer - har enkelte likhetspunkter med noen av de psykiatriske symptomene som later til å være typiske for sinnslidelser blant flyktninger.

Fordi jeg hverken er psykolog eller psykiater tør jeg ikke påta meg å foreta noen
 210 inngående analyse av disse problemene fra en psykiatrisk synsvinkel. Allikevel ønsker jeg ikke helt å la være å berøre den psykiatriske side av flyktningeproblemet, forsåvidt som de psykiatriske symptomene jo beskriver ytterligheter av de tendensene man kan finne i gruppen som helhet.

215 Leo Eitinger, en meget dyktig psykiater som selv har vært flyktning, har foretatt en inngående undersøkelse av alle etterkrigsflyktninger som - på tidspunktet for undersøkelsen - var blitt behandlet ved norske psykiatriske sykehus. Fra den boken han skrev på bakgrunn av sin undersøkelse, psykiatriske undersøkelser blant flyktninger i Norge, Oslo 1958, er det fristende å nevne et par
 220 observasjoner som i denne forbindelse kan være av interesse.

Eitinger skriver at blant 60 mennesker med flyktningepsykoser finner man det

225 paranoide syndrom, forfølgelsesforestillinger, i 52 av tilfellene, mens man i en
tilsvarende stor norsk kontrollgruppe bare finner 28 med likeartede symptomer.
Sykehistoriene viser at en følelse av utrygghet er et vanlig trekk ved alle de
paranoides sykdomsbilde, det vil si at pasienten lider av sterk tvil med hensyn til
sitt forhold til omverdenen, noe som igjen får ham til å tro at verden er imot
ham. Eitinger skriver også at det såkalte konversjonssymptomet, det vil si
230 forskjellige typer kroppslige utslag av psykiske vanskeligheter, fantes hos 45 av
flyktningepasientene, mens det i den norske kontrollgruppen bare var 19 slike
tilfeller. Tre mulige sykdomsfremkallende forhold ble tatt i betraktning, nemlig
kroppssopptatthet, primitive reaksjoner og en følelse av utrygghet. Så langt Leo
Eitinger.

235 Hvis man sammenligner disse hovedsymptomene, det paranoide symptomet og
konversjonssymptomet, med mine beskjedne og høyst uvitenskapelige
iakttagelser blant flyktningestudenter, vil man kunne finne en slags forbindelse.
For det første er det fra en psykologisk synsvinkel ikke så stor forskjell mellom
240 selvoverturering og forfølgelsesforestillinger. Mange fagfolk vil si at et
menneske med forfølgelsesforestillinger også oppfatter seg som en meget
betydningsfull person, så betydningsfull at det ikke er det minste rart at han blir
forfulgt. Noe lignende gjør seg gjeldende med det andre symptomet, det vil si at
et menneske som vier sitt utseende stor oppmerksomhet kan oppfattes som
245 sterkt kroppssopptatt. Om man så skulle fullføre denne tankegangen kunne man
hevde at en hver form for sterk selvopptatthet ledsages av en tendens til
forfølgelsesforestillinger.

Med dette har jeg forsøkt å antyde en slags forbindelse mellom
250 rettferdiggjørelsen av det å ha flyktet og de paranoide tendensene man later til å
finne blant flyktninger, i hvert fall blant den sorte flyktninger vi har i Europa.
Sannsynligvis ville det imidlertid være helt galt å anta at disse paranoide
tendensene skyldes problemer i forbindelse med rettferdiggjørelsen av flukten.
Jeg ville heller tro at rettferdiggjørelsesproblemet mer eller mindre forsterkes av,
255 eventuelt utløser, paranoide trekk som allerede foreligger eller finnes i form av
en disposisjon. I så fall er det naturlig å tenke seg at flyktninger, det vil si
mennesker som har valgt å flykte, har visse sjelelige fellestrekk, eller med andre
ord at en bestemt sort mennesker vil være mer tilbøyelig til å flykte enn andre.

260 Til tross for at jeg er fullstendig klar over alle de gode grunner man kan ha til å
flykte fra for eksempel en totalitær stat, har jeg en følelse av at det slett ikke alltid

er så lett å forklare årsaken til at et menneske har flyktet. Det er ikke bare alment antatt, men også alment forventet, at en hver viktig beslutning blir tatt på
265 grunnlag av lange og inngående overveielser. Ja, det blir nærmest oppfattet som umoralsk ikke å gjøre det, så når man for eksempel gifter seg - eller velger å studere filologi i stedet for medisin - ventes det av en at man har meget gode grunner for en så alvorlig avgjørelse. Allikevel vet vi jo at slike viktige avgjørelser kan være temmelig tilfeldige og at de gode grunnene ofte blir funnet frem
270 etterpå for å rettferdiggjøre en impulshandling.

Slik tror jeg at det også kan være med beslutningen om å flykte, og det forsterker naturligvis i så fall konflikten i forbindelse med å rettferdiggjøre flukten. For det første vil ubevisste årsaker være mer eller mindre vanskelig å finne, og for det
275 annet vil flyktningen neppe føle at de rettferdiggjør en flukt.

For oss er dette naturligvis ikke et spørsmål om rettferdiggjøring, men om motivering. Dersom vi ønsker å forstå flyktningen og hans problemer, er vi nemlig nødt til å innse at de ubevisste motivene kan være mye viktigere enn de
280 «gode» grunnene, ikke minst fordi de ubevisste motivene vil kunne fortelle svært meget om hans psykiske problemer og legning.

Så vidt jeg vet, mener mange psykiatere at det er flere tilfeller av schizofreni blant mennesker som har flyktet fra et land til et annet enn det er blant dem
285 som ikke har det, og enkelte undersøkelser av flyktninger har vist en lignende tendens. Ut fra hva jeg har nevnt tidligere kan det da være en viss grunn til å tro at det er svake schizoide trekk hos flyktningene, i det minste sammenlignet med dem som hadde like «gode» grunner til å flykte, men som valgte å la være. Et menneske med en slik svak schizoid legning er sannsynligvis mindre bundet til
290 sin familie enn man vanligvis er, og det kan være en av årsakene til at det er så mange flere menn enn kvinner blant den sort flyktninger det her dreier seg om. Kvinnen er vanligvis mer følelsesmessig bundet til familien enn menn, og så vidt jeg vet er det flere schizofrene menn enn schizofrene kvinner i normalbefolkningen. Dette blir for eksempel antatt å være en av grunnene til at
295 så mange flere menn enn kvinner blant lyse, amerikanske negrer krysser «farvegrensen» og blir «hvite» amerikanere.

Alt dette ville ha vært helt utmerket hvis det ikke hadde vært for det forholdet at så uendelig mange flyktninger ikke har flyktet av egen fri vilje, men opprinnelig
300 ble flyttet av fremmede erobrere. Hvis man ser på Leo Eitingers undersøkelse,

vil man oppdage at bare 5 menn av 95 pasienter hadde hva Eitinger kaller «individualpolitiske grunner» for sin flyktningetilværelse. 69 pasienter hadde måttet forlate hjemlandet på grunn av «rase eller kollektive politiske grunner»,
305 og resten - 21 pasienter - hadde «tilfeldige og ikke politiske grunner». De fleste var altså blitt flyttet med makt, flere enn halvparten hadde arbeidet i tvangsarbeidsleirer, og praktisk talt alle hadde vært i flyktningeleirer - såkalte DP camps - etter frigjøringen.

310 Leo Eitinger finner ingen vesentlig forskjell fra normalbefolkningen med hensyn til schizofreni, men undersøkelsen hans viser at såkalte reaktive psykoser - psykoser der man hverken kan finne typisk schizofrene, maniskdepressive eller organiske trekk - var nesten 20 ganger hyppigere blant flyktningene enn i den vanlige norske befolkningen. Sammenlignet med andre skandinaviske
315 undersøkelser viste det seg også at reaktive psykoser relativt sett - det vil si i forhold til andre psykoser - forekom oftere enn i et gjennomsnittsmateriale.

De fleste av pasientene med reaktive psykoser led også av paranoide forestillinger, og en bemerkelsesverdig høy andel av dette symptomet var
320 åpenbart forårsaket av påkjenningen ved å være flyktning. Livet i konsentrasjonsleirene eller tvangsarbeidsleirene og senere i flyktningeleirer er praktisk talt nødt til å føre til en følelse av utrygghet og forfølgelse. Alt i slike leirer er utenfor ens kontroll, og man vet nær sagt intet om sin fremtid. Hva som helst kan hende, og man har ingen anelse på forhånd. Verst av alt er kan hende
325 isolasjonen og inaktiviteten.

Som kjent fører isolasjon til angst, og psykologiske eksperimenter viser at ikke noe menneske kan være fullstendig isolert uten - etter kortere eller lengre tid - å føle dyp angst og dessuten få hallusinasjoner. Flyktninger er isolerte mennesker i
330 den forstand at de - i det minste i leirene - har meget liten kontakt med den «virkelige» verden og med mennesker som har stått dem nær. Isolasjon og inaktivitet går så å si hånd i hånd, ikke bare fordi isolasjon i regelen medfører inaktivitet, men også fordi inaktivitet, som nevnt ovenfor, skaper utrygghet og angst og i ekstreme tilfeller sannsynligvis dessuten hallusinasjoner og
335 konversjonssymptomer.

Dette er naturligvis av spesiell interesse hvis man tenker på de flyktningene som er blitt tvangsflyttet, som for eksempel de polakkene som ble tvunget til å arbeide i tvangsarbeidsleirer i Tyskland, fordi tyskerne trengte arbeidskraft. Det

gjelder også mennesker som er blitt forflyttet på grunn av rase eller politisk overbevisning. Innledningsvis nevnte jeg det jeg kalte for handlingens bevegende egenskap, det vil si at vi gjennom våre handlinger blir emosjonelt beveget og får utløsning for våre følelser. Fra denne synsvinkelen er
345 tvangsflyttede flyktninger særlig ille ute, fordi deres følelser neppe ble vekket av noen bevegende handling. Sannsynligvis ble de i stedet tvert imot lammet av den skjebnen som ble påtvunget dem, og mangelen på frivillig handling førte etter alt å dømme lett til emosjonell isolasjon.

350 I løpet av disse betraktningene har jeg forsøkt å beskrive noen av de psykologiske problemene som flyktningene rammes av, og jeg har prøvd å vise at selv om deres bakgrunn er forskjellig - selv om noen er blitt tvangsflyttet, mens andre har flyktet av fri vilje - er deres problemer i høy grad de samme. Stort sett dreier det seg om en følelse av angst og utrygghet som utvilsomt er blitt forårsaket av
355 isolasjon og av inaktivitet.

Hvis disse flyktningene hadde kommet til en verden som hadde gitt dem det de sannsynligvis håpet på, nemlig trygghet og aktivitet, ville mange av disse problemene ha vært løst. Men det gjorde de ikke. Som jeg også nevnte
360 innledningsvis, er vår verden i dag preget av utrygghet, angst og inaktivitet - eller kanskje det er riktigere å snakke om en bestemt form for handlingslammelse i stedet for inaktivitet. Derfor blir flyktningenes problemer slett ikke løst av møte med «den nye verden», men bare ytterligere forverret. Det å nedkjempe begge disse fiendene, både flyktningenes spesielle problemer og de mer generelle, er
365 ikke lett. Ja, slik vår verden er, forekommer det meg praktisk talt umulig, og allikevel er det det eneste vi kan prøve å gjøre, ikke bare av hensyn til flyktningene, men av hensyn til verden som helhet.

For flyktningen er isolasjonen ikke noe enkelt problem. Han er isolert, men fra
370 hva? For det første har han så godt som ingen forbindelse med sitt hjemland, og dersom hans familie og venner fremdeles er der, er han også avskåret fra en viktig emosjonell kilde. For det annet vil han sannsynligvis være mer eller mindre isolert fra menneskene i det landet der han nå lever, og av den grunn vil han bli frarøvet en opplevelsesskapende og handlingsforløsende forbindelse
375 med samfunnet, med det landet der han burde ha vært en likeverdig innbygger. For å gjøre dette helt klart kunne man si at den emosjonelle kilden til hans trygghet befinner seg i hjemlandet, mens hans nye «hjemland» må bidra til hans følelse av trygghet ved å gi ham mulighet til aktivitet, til handling.

Hvis man kaster et blikk på De forente stater, vil man kanskje lettere være enig med meg. Denne - i denne forbindelse - meget interessante nasjonen ble skapt av mange forskjellige grupper immigranter som, bortsett fra negrene, ikke bare kunne dyrke sitt gamle hjemlands religiøse og kulturelle tradisjoner, men også
 385 fikk anledning til å arbeide og til å ta del i samfunnet på like fot med alle andre amerikanere. Også fra en psykologisk synsvinkel er ordet aktivitet nøkkelen til De forente staters vekst, og uten denne muligheten for nær sagt alle immigrantgrupper til å være aktive ville Amerika neppe ha vært den sterke nasjonen det er i dag.

Følelsens og handlingens «bevegende» egenskaper må bli skapt i flyktningens tilværelse, dersom han ikke skal mislykkes totalt, og slik hans situasjon er - etter mange år i alle slags leirer - i en verden nær sagt blottet for disse to egenskapene, er det latterlig å tro at han vil kunne klare det helt alene. Vi må hjelpe ham ved å
 395 gi ham en mulighet til å handle og føle, og vi må gjøre det før han er fullstendig fortapt.

I hvilken grad emosjonell trygghet er nødt til å bygge på kulturelle og andre tradisjoner fra hjemlandet, skulle jeg anta er avhengig av flyktningens alder. Hvis et menneske har tilbrakt hele sin barndom og ungdom i det «gamle» hjemlandet, tviler jeg på at det vil være mulig for det å etablere en emosjonell trygghet uten noen forbindelse med dette landets kultur og tradisjoner. Vi, det vil si innbyggerne i dette menneskets «nye» hjemland, må derfor ikke bare godta vedkommendes egentlige nasjonalitet, men direkte oppmuntre til en slik
 405 forbindelse.

Samtidig må vi godta flyktningen som et likeverdig medlem av vårt eget samfunn og dermed gi ham anledning til å opprette en aktiv og realistisk forbindelse med det landet han er kommet til. Han må få full handlingsfrihet, og med det mener jeg at han må få lov til å arbeide og til å ta del i politisk og kulturell virksomhet, med de samme rettigheter og de samme plikter som landets andre innbyggere. Hun burde med andre ord få fullt statsborgerskap så fort som mulig, eller i det minste en status som i praksis måtte være likeverdig med fullt statsborgerskap, og man skulle fjerne de temmelig nedverdiggende
 415 restriksjonene mange land har i forbindelse med flyktningenes virksomhet.

På samme måte som det er umulig å vente handling fra en som ikke har noen

emosjonell motiveringskilde, er det meningsløst å hjelpe en flyktning til å få et
420 bedre emosjonelt grunnlag uten å gi ham anledning til å handle og å delta i alle
former for virksomhet i sitt nye hjemland. Hvis disse betingelsene blir oppfylt,
mulighet til følelse og til handling, er jeg sikker på at flyktningens øvrige
psykologiske problemer ville bli løst, om ikke av seg selv, så i hvert fall noe
425 lettere for de menneskene som arbeider med disse problemene. Han ville da
langsomt bli kvitt sin følelse av utrygghet og angst, han ville kunne møte sine
naboer på like fot, og han ville kunne bli et likeverdig medlem av samfunnet.

Man vil kanskje ha lagt merke til at flyktningenes psykologiske problemer
minner svært meget om det en hver kvinne og mann sliter med i vår del av
430 verden i dag. Når man arbeider med disse problemene, arbeider man derfor til
det beste for alle mennesker, enten de er flyktninger eller ikke. Det er vårt
demokratis underlige og tragiske utvikling at det som var ment å være en
velsignelsesrik beskyttelse gradvis er blitt forvandlet til en farlig tilstand av
følelsesløshet og handlingslammelse. Flyktningens situasjon er en av de mest
435 bevegende følgene av denne tilstanden, og jeg håper at vi fremdeles har så mye
varme i hjertene våre at vi er i stand til å bli beveget av disse menneskenes
vanskeligheter. I så fall må vi la dette bli en følelsesmessig kilde til handling, slik
at vi om mulig vil kunne snu utviklingen i verden i en annen og mer livgivende
retning.

Kilde

Finn Carling: Forpliktelser. Utvalgte artikler og foredrag. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1980, s. 159-172.

Emner

Flyktninger, Innlegg

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/fra-en-verden-til-en-annen>